

ÖZET: Başkanlık personelinin görevi kapsamında yazmış olduğu eseri, Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde tescil ettirip ettiremeyeceği, söz konusu eser nedeniyle kendisine telif ücreti ödenip ödenmeyeceği ve anılan eserin üçüncü kişilere, kurum ve kuruluşlara devri halinde personelin muvafakatının alınıp alınmayacağı hususlarında. (12.03.2020 – E.247102)

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Tanımlar başlıklı 1/B maddesinde eser; sahibinin hususiyetini taşıyan, ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri olarak, eser sahibi ise eseri meydana getiren kişi olarak tanımlanmaktadır.

Aynı Kanunun 13 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında, eser sahiplerinin talebi üzerine hak ihdas etmek amacı taşımaksızın kayıt ve tescilin yapılabileceği, bu tescilin beyana müstenit yapılan bir işlem olduğu belirtilmektedir.

Anılan hüküm çerçevesinde 17.05.2006 tarihli ve 26171 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulan Fikir ve Sanat Eserlerinin Kayıt ve Tescili Hakkında Yönetmeliğin 1 inci maddesinde; yapılacak tescilin hak ihdas etmek amacı taşımaksızın hak sahiplerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanmasına yönelik bir işlem olduğu; 7 nci maddesinde ise zorunlu kayıt tescile tabi olanlar dışındaki eser gruplarında eser sahiplerinin belirli belgeler ile birlikte kayıt ve tescil yaptırabileceği ifade edilmektedir.

Belirtilen hükümlerden hareketle tescil işleminin, zorunlu tescile tabi olanlar hariç olmak üzere; yaptırılması mecburi olmayan, tek başına herhangi bir hak sağlamayan, bu nedenle yaptırılmadığında hak kaybına neden olmayan beyana dayalı bir işlem olduğu açıktır.

Mezkûr Kanunun "*Hakların Kullanımı*" başlıklı 18 inci maddesinde;

"Mali hakları kullanma yetkisi münhasıran eser sahibine aittir.

*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; **memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserleri üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır.**"*

hükümleri mevcuttur.

23.01.2007 tarihli ve 26412 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu Kurum ve Kuruluşlarınınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmeliğin 5 inci maddesinin ikinci fıkrasında, **kamu kurum ve kuruluş personelinin asli görevleri gereği yaptıkları çalışmalar sonucunda meydana getirdikleri eserler için telif ve işlenme ücreti ödenmeyeceği; ancak söz konusu personelin makale, tebliğ ve konferansları ile görev saatleri dışında meydana getirdikleri eserleri için ücret ödenebileceği** düzenlemesi yer almaktadır.

Görüş talebi ve eklerinin incelenmesinden, ilgili personelin mütalaa konusu eseri görevi gereği oluşturduğu anlaşıldığından, görevi nedeniyle kendisine maaş verilmesi sebebiyle bu kapsamda ortaya çıkan eser için ayrıca ücret ödenmesi gerekmediği neticesine ulaşılmaktadır. Nitekim Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin E.2012/13251, K.2014/758, T.14/01/2014 sayılı kararı ile E.2016/10951, K.2018/4399, T.08/06/2018 sayılı kararlarında bu husus açıkça ifade edilmektedir.

Mütalaa talebinde son olarak; oluşturulan eserin üçüncü kişilere, kurum ve kuruluşlara devrinde ve devrin herhangi bir ticari işleme konu olması halinde eser sahibinin muvafakatının alınıp alınmayacağı hususunda tereddüt olduğu görülmektedir.

Bu noktada öncelikle çalışanların meydana getirdiği eserler bakımından 5846 sayılı Kanunun yukarıda sözü edilen 18 inci maddesi ile çalıştıranlara tanınan hakkın kapsamı ve hukuki niteliğinin tespiti önem arz etmektedir. Mezkûr maddenin ilk fıkrasında, mali hakları kullanma yetkisinin münhasıran eser sahibine ait olduğu belirtildikten sonra, ikinci fıkrada çalışanların görevleri kapsamında ortaya çıkan eserler üzerindeki hakları kullanma yetkisinin çalıştırana ait olduğu düzenlenmektedir. Maddenin düzenlenme şeklinden, ikinci fıkranın birincinin istisnası olduğu anlaşılmaktadır. **Bu nedenle Yargıtay içtihatlarında yaygın olarak kabul edilen görüşler de dikkate alınarak, hükümde kast edilen hakların yalnızca mali haklar olduğu ve manevi hakların, ikinci fıkrada belirtilen istisnai durumda dahi eser sahibinde kalmaya devam edeceği neticesine ulaşmak kaçınılmazdır.**

5846 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, aralarındaki sözleşmeden aksi anlaşılmadıkça memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserlerin mali hak sahiplerinin bunları çalıştıran veya tayin edenler olduğu, bunların eserin manevi haklarının sahibi olmadığı hususu Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin E.2001/2687, K.2001/5080, T.04/06/2001 sayılı kararı ile E.2003/7032, K.2004/1586, T.23/02/2004 sayılı kararlarında açıkça ifade edilmektedir.

5846 sayılı Kanuna ilişkin tarihsel süreç incelendiğinde; 1951 tarihli Yasada çalışanların meydana getirdiği eserler üzerinde çalıştıranların eser sahipliğinin kabul edildiği; 1995 tarihli Yasaya göre çalışanların işlerini görürken meydana getirdiği eserlerin mali hak sahiplerinin bunları çalıştıranlar olduğu, yürürlükteki Kanunda ise çalışanlar tarafından meydana getirilen **eserler üzerindeki hakların** çalıştıranlar tarafından **kullanılacağı**nın hükme bağlandığı görülmektedir ("*Çalışanların Meydana Getirdiği Eserler*", Ö.Yıldız). Dolayısıyla **tarihi süreç içerisinde kanun koyucunun hükmün lafzını kasıtlı olarak değiştirmesi ve mevcut hükümde yer alan "haklar kullanılır" ibaresinden, hakların devrini değil kullanılmasının devrini amaçladığı sonucuna ulaşmak isabetli olacaktır.**

Diğer taraftan, 5846 sayılı Kanunun "Devren iktisap" başlıklı 49 uncu maddesinde;

"Eser sahibi veya mirasçılardan mali bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir.

"İşleme hakkının devrinde, devren iktisap eden kimse hakkında da eser sahibi veya mirasçılarının aynı suretle muvafakati şarttır."

düzenlemesi yer almaktadır.

Bilindiği gibi devren iktisap, önceki hak sahibinin olumlu iradesine ve çoğunlukla hukuki bir ilişkiye dayalı olarak kazanma şekli olup bu yönüyle aslen iktisaptan farklılık arz etmektedir. Zira aslen iktisapta belirli şartların oluşması halinde, önceki hak sahibinin iradesine dayanmayan bir kazanım söz konusudur.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin E.2007/3470, K.2008/11725, T.23.10.2008 sayılı kararı ile daha birçok kararında; 5846 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin ikinci fıkrası gereği çalıştıranın eser üzerindeki mali hakları kullanma yetkisinin, koşulların varlığı halinde kanundan doğan bir yetki olduğu ve yasa gereği kendiliğinden kazanıldığı ifade edilmektedir.

Görüş talebine konu eser üzerindeki hakların kullanılması, kanun hükmü gereği Başkanlığa ait olup eser sahibinin rızasına bağlı olmadığından, devralınmış bir haktan ve dolayısıyla devren iktisaptan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle "Devren iktisap" başlıklı 49 uncu maddede sözü edilen yazılı muvafakat şartının, mütalaa konusu eser bakımından uygulanabilir olmadığı değerlendirilmektedir.

Yukarıda belirtilen mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılan açıklamalar doğrultusunda,

a) Söz konusu eser hakkında sahibi tarafından, ilgili mevzuatında aranan şartlarla Kültür ve Turizm Bakanlığına tescil başvurusunda bulunulmasına bir engel olmadığı, ancak bu tescilin kurucu nitelikte bir hak vermeyip, yalnızca ispat kolaylığı sağlayan beyana müstenit yapılan bir işlem olduğu,

b) Makale, tebliğ ve konferanslar ile görev saatleri dışında meydana getirilenler hariç olmak üzere, personelin asli görevi gereği yaptığı çalışmalar sonucunda meydana getirdiği eserler için telif ve işleme ücreti ödenmeyeceği,

c) Eser sahibi personelin görevi kapsamında oluşturduğu esere dair mali hakları kullanma yetkisinin Başkanlığa ait olduğu, mevzuatta açık bir şekilde düzenlenmemiş olmakla birlikte Başkanlığın 5846 sayılı Kanunda sayılan mali hakları kullanma yetkisini üçüncü kişilere devredebilmesi bakımından eser sahibinin muvafakatine ihtiyaç bulunmadığı, zira Kanun uyarınca muvafakatin devren iktisap halinde arandığı, somut olayda ise eser sahibinden devralınan bir hak bulunmayıp Başkanlığın bu hakları kullanma yetkisini kanun gereği iktisap ettiği,

mütalaa olunmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı
Hukuk Müşavirliği